

Zagadnienie szkolenia pracowników planowania

przestrzennego w Polsce po drugiej wojnie

światowej.-

Narastająca troska o świadome przygotowanie kadr odpowiednio wyszkolonych pracowników planowania stworzyła konieczność nowych rozstrzygnięć o charakterze nieomal pionierskim.

Planowanie przestrzenne w obecnym zrozumieniu jego celu i zadań jest stosunkowo młodą gałęzią wiedzy, przy czym stwierdzić można, że poglądy na istotę i zakres planowania przestrzennego dopiero się krystalizują. Zakres problemów w dziedzinie planowania przestrzennego w Polsce jest bardzo szeroki, zwłaszcza wobec zachodzących przeobrażeń ustrojowych w dziedzinach gospodarczej i społeczno-politycznej, oraz wobec procesu scalania ziem odzyskanych z pozostałymi obszarami kraju.

Zniszczenia wojenne oraz masowe migracje ludności związane z akcją osadniczą na ziemiach odzyskanych zadanie to w wysokim stopniu komplikują.

Stoimy dziś już w Polsce w obliczu ważnego zadania, polegającego na stworzeniu nowego układu przestrzennego. Układ ten powinien objąć wszelkie przejawy życia zorganizowanej społeczności w skali ogólnokrajowej, regionalnej oraz planowania miejscowego. Wszystkie te trzy szczeble planowania wymagają oczywiście szerokiej podbudowy studiami naukowymi, obejmującymi zagadnienia ekonomiczne, społeczne, przyrodnicze i techniczne.

Określając role poszczególnych dyscyplin wiedzy w planowaniu przestrzennym, należy wziąć pod uwagę następujące momenty:

1. Poszczególne osiedla bez względu na wielkość są nie tylko fragmentem, lecz i funkcją zagospodarowania przestrzennego obszarów rzędów wyższych planowo organizowanych dla potrzeb zbiorowości.

2. Plan pełnej organizacji przestrzennej obszarów nadrzędnych opierać się musi na dokładnym zrozumieniu i rozpoznaniu środowiska naturalnego, a następnie procesów gospodarczo-społecznych oraz szeregu zagadnień technicznych, które w sumie tworzą układ świadomie kształtowanego zespołu krajobrazów kulturalnych i naturalnych.

3. W wyniku wykonania obowiązującego dekretu z dn. 2.IV. 1946 r. "O planowym zagospodarowaniu przestrzennym kraju" powołane zostały władze planowania przestrzennego, obejmujące swym zakresem trzy szczeble planowania, a mianowicie: 1) całość Kraju (Główny Urząd Planowania Przestrzennego przy Ministerstwie Odbudowy), 2) obszary regionów (Regionalne Dyrekcje Planowania Przestrzennego - w poszczególnych urzędach wojewódzkich) i 3) obszary niższych jednostek terytorialnych (Miejscowe Urzędy Planowania Przestrzennego - w Wydziałach Powiatowych i Zarządach miast wydzielonych).

Dla wykonania powyższych zadań potrzebna jest więc kadra odpowiednio wykształconych fachowców z dziedzin: ekonomicznej, przyrodniczej, społecznej i technicznej, obeznanych z problematyką planowania przestrzennego i technika pracy zespołowej.

Rozwiązanie problemu szkolenia kadr fachowców planowania przestrzennego wymaga następujących ustaleń wstępnych:

- A. Określenia zakresu szeregu dziedzin nauki, związanych z planowaniem przestrzennym wszystkich szczebli, a więc ustalenie udziału specjalistów poszczególnych dziedzin wiedzy w ośrodkach planowania przestrzennego.
- B. Określenie potrzebnej ilości kwalifikowanych pracowników dla urzędów planowania przestrzennego, pracujących na trzech wymienionych wyżej szczeblach organizacyjnych planowania.
- C. Konieczności poddania pracowników urzędów planowania specjalnemu przeszkoleniu na zasadach wspólnych metod myślenia, umiejętności współpracy w zróżnicowanym fachowo zespole i zaznajomienia poszczególnych specjalistów z pozostałymi gałęziami wiedzy, wchodzącymi w całość problematyki planowania.

W szczególności zagadnienie to przedstawia się, jak następuje:

W czasie dwóch pierwszych lat działania państwowych urzędów planowania przestrzennego w Polsce zebrano materiał statystyczny, obrazujący strukturę zawodową pracowników ośrodków planowania krajowego, regionalnego i miejscowego.

Dla ilustracji tego zagadnienia przytacza się typową strukturę uznaną za właściwą dla urzędów na szczeblu planowania regionalnego. Pracownicy z wyższym wykształceniem stanowią 4 zasadnicze grupy, w których:

- 1) grupa wiedzy technicznej stanowi około 50%, w tym fachowcy w zakresie: architektury i urbanistyki stanowią

około 20%, inżynierii lądowej - około 10%, inżynierii wodnej - około 5%, kartografii - około 5%, rolnictwa, leśnictwa i ogrodnictwa - około 10%.

- 2) grupa wiedzy gospodarczej i społecznej stanowi 25% do 30%, w tym fachowcy w zakresie zagadnień: ekonomicznych stanowią około 10%, socjologicznych - około 5%, legislacyjnych - około 5%, socjo- i antropogeograficznych - około 5%, historycznych i innych - 5-10%;
- 3) grupa wiedzy przyrodniczej w zakresie zagadnień fizjograficznych - około 20%;
- 4) grupa innych specjalności: w zależności od funkcji dominującej regionu do 5%.

Zrozumiałym jest, że im praca bliższa terenu i realizacji, tym zwiększony być musi w zespole planującym odsetek fachowców grupy technicznej i odwrotnie na szczeblu wyższym zwiększony być musi odsetek przedstawicieli grup wiedzy ekonomiczno społecznej i przyrodniczej.

W oparciu na dotychczasowym doświadczeniu i obserwacji wyników pracy dojść można do oszacowania ilości pracowników - fachowców z wyższym wykształceniem, potrzebnych dla należytej obsługi aparatu planowania przestrzennego w Polsce, co obrazuje następująca tabela o charakterze orientacyjnym:

Szczebel planowania	Zakres planowania	Ilość pracowników	
		minimum	optimum
1	Planowanie krajowe	80	120
2	" regionalne	420	840
3	Planowanie miejscowe		
	a) Urzędy powiatowe	500	1250
	b) Urzędy miejskie	180	276
		1180	2486

Wrazie uwzględnienia niezbędnej liczby architektów powiatowych sumy oszacowań podane powyżej wzrosną do 1450 jako minimum i 2750 jako optimum, przy uwzględnieniu zaś jeszcze liczby inżynierów powiatowych otrzymalibyśmy liczby 1700 minimum i 3000 optimum fachowców.

W obecnej chwili ilość zatrudnionych na wszystkich trzech szczeblach planowania przestrzennego (bez architektów

i inżynierów powiatowych) wynosi zaledwie około 350 fachowców planowania z wyższym wykształceniem różnych specjalności, co stanowi niespełna 30% potrzebnej minimalnej ilości, a około 14% optymalnej ilości. Oznacza to, iż liczba zatrudnionych pracowników w Planowaniu przestrzennym jest ośmiokrotnie niższa od liczby pożądanej.

Stąd widać, że konieczność wypełnienia zadań planistycznych odbudowującego się gwałtownie kraju obciąża niewspółmiernie cały personel planujący, zwłaszcza zaś oznacza katastrofalne wprost obciążenie pracą fachowców jednostek kierowniczych !

W dalszych próbach obliczeń zapotrzebowania sił fachowych (wobec nadmiernego przeciążenia pracą w najbliższym jeszcze okresie) przyjąć należy, że czas zatrudnienia w ośrodkach planowania nie będzie mógł przekroczyć okresu 15 lat, a więc podane w tabeli liczby, charakteryzujące w przybliżeniu rząd wielkości zapotrzebowania przestrzennego pracowników planowania przestrzennego w Polsce, wyniosą:

1180 : 15 = około 80 jako roczne minimum

i 2500 : 15 = około 166 " " optimum.

Średnia roczna ilość przeszkolonych fachowców planowania musiałaby zatem wahać się w granicach 80-166, czyli około 120 osób, a co zatem idzie przygotowanie takiej ilości fachowców rokrocznie wymagałoby szkolenia ich do najmniej w 4 akademickich zakładach naukowych.

Konsekwencją takiego stanu rzeczy jest konieczność przygotowania kadr fachowców dla celów planowania przestrzennego na specjalnych "Studiach Planowania Przestrzennego", które kształciłyby fachowców różnorodnych specjalności po ukończeniu przez nich studiów wyższych.

Jednocześnie w celu jak najszybszego zwiększenia kadr fachowych stwierdzono konieczność prowadzenia wykładów z zakresu zagadnień planowania przestrzennego na ostatnich semestrach niektórych wydziałów szkół akademickich. Realizacja tych założeń następuje już od początku 1946 r. przez stopniowe wprowadzanie na wydziałach architektury, geodezji oraz inżynierii lądowej i wodnej Politechniki Warszawskiej i Gdańskiej specjalnych wykładów z problematyki planowania przestrzennego. W ten sposób osiąga się już obecnie uzupełnienie braków w nauczaniu pełnego zakresu planowania na istniejących w Polsce katedrach urbanistyki, których programy obejmowały dotychczas zagadnienia planowania osiedli i ich fragmentów, przede wszystkim z punktu widzenia techniki i kompozycji urbanistycznej. Na Wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej organizuje się w

obecnej chwili specjalny Oddział Budowy Osiedli. Oddział ten ma na celu kształcenie przyszłych kierowników miejscowych urzędów planowania.

W przeciągu ostatnich dwóch lat zorganizowano i przeprowadzono szereg wykładów i fachowych kursów dokształcających z planowania przestrzennego dla pracowników państwowych i administracyjnych.

W kwietniu 1947 r. zarządzeniem Ministra Oświaty utworzone zostały Studia Planowania Przestrzennego przy szkołach akademickich w Warszawie i we Wrocławiu.

Studia te stanowią osobne jednostki organizacyjne jako studia pozawydziałowe, których zadaniem jest przygotowanie teoretyczne i praktyczne specjalistów planowania przestrzennego.

Przewidziany czas nauki wynosi dwa semestry, ponadto przewiduje się wykonanie pracy dyplomowej prowadzonej zespołowo w grupach obejmujących przedstawicieli różnych specjalności.

W myśl opracowywanych statutów słuchaczami Studium Planowania mogą być wyłącznie osoby, które ukończyły studia w szkołach wyższych krajowych lub zagranicznych, uznanych za równorzędne z krajowymi i uzyskały dyplom zawodowy lub niższy stopień naukowy w zakresie następujących studiów: architektura, budownictwo lądowe, budownictwo wodne, miernictwo, elektrotechnika, rolnictwo, leśnictwo, ogrodnictwo, prawo, nauki ekonomiczne, nauki polityczne, medyczne, botanika, biologia, geografia, socjologia, historia.

Program nauki na tych studiach obejmuje pięć zasadniczych grup, mianowicie:

- I Planowanie Przestrzenne.
- II Nauki społeczne.
- III " techniczne.
- IV " przyrodnicze.
- V Statystykę.

Grupa I obejmuje: a) planowanie krajowe, regionalne i miejscowe, b) urbanistyka (planowanie miast wielkich, oraz osiedli miejskich i wiejskich).

Grupa II obejmuje: a) zagadnienia ekonomiczne planowa-

nia przestrzennego, b) zagadnienia socjologiczne pl.przestrz., c) zagadnienia prawne plan.przestrz., d) zagadnienia antropogeograficzne, e) geograficzne, f) zagadnienia estetyki.

Grupa III obejmuje: a) kartografię, b) encyklopedię wiedzy inżynierskiej, c) problematykę architektury.

Grupa IV obejmuje: a) geografie fizyczną, b) fitosocjologię, c) naukę o krajobrazie i jego cechowości.

Grupa V obejmuje zagadnienia statystyki.

Studia planowania finansowane są przez Ministerstwo Oświaty oraz przez subwencję Ministerstwa Odbudowy.

Ponadto Min.Odbudowy doceniając wagę problemu kształcenia kadr fachowych umożliwia słuchaczom uzyskanie stypendiów na czas studiów oraz ułatwia je pracownikom urzędów odbudowy i planowania przez uczęszczanie na powyższe studia.

W najbliższym już czasie przewiduje się utworzenie 3-go Studium Planowania Przestrzennego.

